

Ksymena MATYSEK

Uniwersytet Opolski, Instytut Nauk o Polityce i Administracji, Polska

Węzłowe elementy relacji polsko-amerykańskich w świetle analizy ramowania

Key Issues of Polish-American Relations in the Light of Framing Analysis

• Abstrakt •

Celem tego artykułu jest przedstawienie tematów poruszanych w odniesieniu do relacji polsko-amerykańskich podczas debaty parlamentarnej odbywającej się po *exposé* ministrów spraw zagranicznych oraz porównanie jej do treści zawartych w programach wyborczych polskich partii politycznych. Podstawową metodą badawczą użytą na potrzeby tego artykułu jest analiza zawartości oraz ramowanie (*framing analysis*). Objęto nimi *exposé* ministrów spraw zagranicznych oraz programy polskich partii politycznych w odniesieniu do relacji polsko-amerykańskich. Ma ona na celu porównanie i skonfrontowanie treści i tematów poruszanych w programach partii z treścią i tematami poruszonymi przez ministra spraw zagranicznych w corocznej informacji rządu.

Słowa kluczowe: Polska; Stany Zjednoczone; stosunki międzynarodowe; dyplomacja; polityka zagraniczna

• Abstract •

The purpose of this article is to present the topics raised in relation to Polish-American relations during the parliamentary debate after the *exposés* of the Ministers of Foreign Affairs and to compare it with the content of the election programs of Polish political parties. The basic research method used for the purposes of this article is content analysis and framing analysis. These included the *exposés* of the Ministers of Foreign Affairs and programs of Polish political parties in relation to Polish-American relations. It aims to compare and confront the content and topics raised in the parties' programs with the content and topics raised by the Minister of Foreign Affairs in the government's information.

Keywords: Poland; United States; international relations; diplomacy; foreign policy

Wstęp

Kształtowanie polityki zagranicznej Polski po 1989 r. dokonywało się w warunkach transformacji ustrojowej oraz historycznych przeobrażeń ładu geopolitycznego. Oba te czynniki powodowały, że proces budowania podstaw polskiej polityki zagranicznej realizowany był w warunkach dalekich od stabilizacji. Na początku transformacji Stany Zjednoczone były patronem, a w pewnym sensie i gwarantem przeprowadzenia reform gospodarczych oraz demokratycznej transformacji. Po ustabilizowaniu się polskiej sceny politycznej, demokracji oraz wolnorynkowej gospodarki Polska przewartościowała politykę wobec Stanów Zjednoczonych, kładąc główny nacisk na współpracę w dziedzinie bezpieczeństwa, współpracy wojskowej oraz gospodarczej. W strukturze polskiej polityki zagranicznej Stany Zjednoczone postrzegane były jako najważniejszy filar bezpieczeństwa i strategiczny sojusznik, co wynika z ich pozycji lidera świata demokratycznego oraz jedynego supermocarstwa.

Po 1989 r. dyplomacja suwerennej Polski starała się zbudować jak najbliższe relacje ze Stanami Zjednoczonymi. Stały się one priorytetem wśród kierunków polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. Po osiągnięciu najważniejszego celu w dziedzinie bezpieczeństwa, jakim było przystąpienie do Sojuszu Północnoatlantyckiego (1999 r.), kolejne polskie rządy stawiały sobie za cel dalsze zacieśnianie wzajemnych relacji szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa, zarówno w ramach NATO, jak i za sprawą relacji dwustronnych (Kleinowski, 2016, ss. 75–76, 85–87). Pogłębienie relacji polsko-amerykańskich w wyniku współpracy w ramach koalicji antyterrorystycznej spowodowało zapoczątkowanie dialogu strategicznego między Polską a Stanami Zjednoczonymi (Zięba, 2015, s. 12).

Ten artykuł ma na celu wyodrębnienie i analizę głównych koncepcji odnoszących się do relacji polsko-amerykańskich kreowanych w ramach partii politycznych i rządu. Rozdzielenie tych dwóch elementów (partii i rządu), a jednocześnie ich wzajemna konfrontacja, pozwala zrealizować kilka celów szczegółowych:

- 1) wskazanie głównych ram interpretacyjnych stanowiących podstawę tworzenia koncepcji (doktryny) relacji polsko-amerykańskich;
- 2) prześledzenie ewolucji stanowisk od koncepcji (program jako propozycja polityczna) do agendy (stanowisko rządu);
- 3) określenie stopnia spójności formowanych propozycji w układzie partia–partia (rywalizacja); partia–rząd (w przypadku partii zwycięskich w wyborach); rząd–opozycja (debaty parlamentarne); rząd–rząd (ciągłość i zmiana akcentów w polityce kolejnych gabinetów).

Dane i metoda

Podstawowy zasób danych, na których oparto artykuł, stanowią tzw. *exposé* ministrów spraw zagranicznych (najczęściej pod nazwą: Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o Stanie i Realizacji Polityki Zagranicznej), debata parlamentarna odbywająca się po informacji ministra spraw zagranicznych w okresie od 1990 do 2019 r. oraz programy wyborcze partii politycznych. Oba te wymiary debaty: parlamentarny i partyjny, zostały ze sobą skonfrontowane, szczególnie w aspekcie kontekstu, w jakim były formułowane określone treści. Główną metodą zastosowaną w artykule jest analiza treści, której celem jest ustrukturyzowanie i interpretacja dominujących wątków debaty politycznej odnoszącej się do relacji polsko-amerykańskich. Szczególną uwagę zwrócono na dwa elementy:

- główne konteksty (tematy), w których pojawiają się w debacie relacje Polski ze Stanami Zjednoczonymi;
- ewolucja samej debaty na przestrzeni badanego okresu (od 1990 do 2019 r.).

Przyjęty okres badawczy uwzględnia *exposé* ministrów spraw zagranicznych, debatę parlamentarną oraz programy partii politycznych, w których występowały odniesienia do relacji polsko-amerykańskich.

Wyodrębnione partie tekstu, odnoszące się do relacji polsko-amerykańskich poddano analizie jakościowej. Szczególną uwagę zwrócono na poruszane tematy odnoszące się do relacji dwustronnych między Polską a Stanami Zjednoczonymi.

Podstawę metodologiczną tego opracowania stanowi analiza ramowania (*framing analysis*) danych i treści odnoszących się do relacji polsko-amerykańskich w badanym okresie (Lindekilde, 2014, s. 198). Zamknięcie w ramach interpretacyjnych najważniejszych i najczęściej występujących tematów w odniesieniu do relacji polsko-amerykańskich pozwoliło na uporządkowanie i skatalogowanie treści znajdujących się w programach wyborczych partii politycznych, *exposé* ministrów spraw zagranicznych oraz debacie parlamentarnej. Wybranie najczęściej występujących określeń dotyczących relacji polsko-amerykańskich ma na celu ukazanie stałości lub zmiany podejścia partii politycznych do relacji polsko-amerykańskich podczas wyborów, kreowania polityki zagranicznej oraz pozostawania w opozycji parlamentarnej partii politycznych.

Jako narzędzie metodologiczne analiza ramowania pozwala na wyprowadzenie wniosków, które nie zawsze wynikają wprost z przekazu, zwłaszcza będącego emanacją politycznej debaty, a nawet politycznego sporu. W sposób neutralny skupiono się w pierwszej kolejności na wyprowadzeniu dominujących wątków przekazu zawartego w oficjalnych stanowiskach partii oraz (formowanych przez nie) rządów. Następnie wątki te ustrukturyzowano w określone ramy interpreta-

cyjne, które w sposób syntetyczny pozwalają określić dominujące cechy postrzegania i pojmowania relacji polsko-amerykańskich. Na tej podstawie możliwe stało się wyodrębnienie czterech głównych ram interpretacyjnych:

- Stany Zjednoczone jako gwarant bezpieczeństwa Polski oraz kontynentu [RAMA 1],
- zacieśnianie współpracy z USA w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego [RAMA 2],
- współpraca bilateralna w kwestiach gospodarczych, wojskowych oraz naukowo-technologicznych [RAMA 3],
- zniesienie wiz dla Polaków podróżujących do Stanów Zjednoczonych [RAMA 4].

Główne elementy relacji polsko-amerykańskich – ramy interpretacyjne w okresie 1991–2001

Analiza programów polskich partii politycznych w okresie 1991–2001 prowadzi do zaskakujących konkluzji: w okresie pierwszej dekady (1991–2001) brak było jakichkolwiek nawiązań do relacji polsko-amerykańskich. Dotyczy to również tych partii, które po zwycięskich wyborach objęły stery władzy, biorąc jednocześnie odpowiedzialność za sformułowanie celów polskiej polityki zagranicznej.

Zatem w tym okresie cały ciężar określania charakteru relacji polsko-amerykańskich spoczywał na ośrodkach rządowych, upublicznianych w formie tzw. *exposé* ministrów spraw zagranicznych. Znając dynamikę kształtowania priorytetów polityki zagranicznej, można zakładać, że kluczowy wpływ na powstawanie i rozwijanie tych koncepcji spoczywało w pierwszej kolejności na środowiskach dyplomatycznych, a dopiero w drugim rządzie – partyjnych. Można przyjąć, że polska polityka zagraniczna w dużej mierze była w tym czasie reaktywna, kształtowana pod wpływem bieżących wydarzeń geopolitycznych, w ramach których za nadrzędny cel (utożsamiany z polską racją stanu) uznawano włączenie się Polski do struktur militarnych i gospodarczych demokratycznego świata Zachodu.

Pomijając dwa pierwsze (z lat 1989, 1990), w których nie znalazły się treści dotyczące relacji polsko-amerykańskich, prezentowane *exposé* od 1991 r. pozwalają na wyodrębnienie głównych ram interpretacyjnych (tabela 1.). Wspomniana reaktywność w określaniu cech relacji polsko-amerykańskich widoczna jest również przez pryzmat polityki wewnętrznej. O ile – jak już zostało stwierdzone – partie nie odnosiły się do relacji polsko-amerykańskich w swych programach politycz-

nych, o tyle zmuszone zostały do zajęcia określonych stanowisk w debacie nad *exposé* ministrów spraw zagranicznych.

Tabela 1. Główne ramy interpretacyjne treści odnoszących się do relacji polsko-amerykańskich obecnych w *exposé* ministrów spraw zagranicznych i stanowiskach partii w latach 1991–2004

Rok	Minister spraw zagranicznych		Partie opozycyjne uczestniczące w debacie oraz koalicyjne, o ile ich ramy różniły się od ram przyjętych przez rząd*	
1991	Krzysztof Skubiszewski (rząd koalicji KLD, PC, ZChN, SD, ROAD/UD)	RAMA 1 RAMA 2 RAMA 3	Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 1
1992	Krzysztof Skubiszewski (rząd koalicji PC, ZChN, PSL-PL, SLCh)	RAMA 1 RAMA 3	Kongres Liberalno-Demokratyczny	RAMA 1
1993	Krzysztof Skubiszewski (rząd koalicji ZChN, UD, KLD, SLCh, PSL-PL, PChD, PPPP)	RAMA 1 RAMA 2 RAMA 3	Polski Program Liberalny	RAMA 1 RAMA 3
1994	Andrzej Olechowski (rząd SLD-PSL)	RAMA 3	Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 1
1995	Władysław Bartoszewski (rząd SLD-PSL)	RAMA 2 RAMA 3	Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 1 RAMA 3
1996	Dariusz Rosati (rząd PSL, Socjaldemokracja RP)	RAMA 2 RAMA 1 RAMA 3	Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 2 RAMA 1
1998	Bronisław Geremek (rząd AWS, UW, SKL, ZChN, PPChD, Przymierze Prawicy, PChD, PC, ChDRP i centroprawica)	RAMA 2 RAMA 3	Akcja Wyborcza Solidarność	RAMA 2 RAMA 1
			Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 3 RAMA 4
1999	Bronisław Geremek (rząd koalicji AWS, UW, SKL, ZChN, PPChD, Przymierze Prawicy, PChD, PC, ChDRP, centroprawica)	RAMA 2 RAMA 3	Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 2 RAMA 1
2000	Bronisław Geremek (rząd koalicji AWS, UW, SKL, ZChN, PPChD, Przymierze Prawicy, PChD, PC, ChDRP, centroprawica)	RAMA 2 RAMA 1	Akcja Wyborcza Solidarność	RAMA 1
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 2 RAMA 1
			Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 1

Tab. 1 – cd.

Rok	Minister spraw zagranicznych		Partie opozycyjne uczestniczące w debacie oraz koalicyjne, o ile ich ramy różniły się od ram przyjętych przez rząd*	
2001	Władysław Bartoszewski (rząd koalicji AWS, UW, SKL, ZChN, PPChD, Przymierze Prawicy, PChD, PC, ChDRP, centroprawica)	RAMA 1 RAMA 2	Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 2
2002	Włodzimierz Cimoszewicz (rząd SLD, Unia Pracy, do 2003 PSL)	RAMA 1 RAMA 2 RAMA 3	Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 1 RAMA 3
			Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 2 RAMA 1
			Platforma Obywatelska	RAMA 2
			Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 3 RAMA 4
2003	Włodzimierz Cimoszewicz (rząd SLD, Unia Pracy, do 2003 PSL)	RAMA 2 RAMA 3	Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 3 RAMA 4
			Platforma Obywatelska	RAMA 2 RAMA 1
			Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 2
			Samoobrona	RAMA 2
			Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 4 RAMA 3
2004	Włodzimierz Cimoszewicz (rząd SLD, Unia Pracy)	RAMA 4 RAMA 3	Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 4
			Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 2 RAMA 1

* pominięto te partie opozycyjne, których przedstawiciele nie odnieśli się do relacji polsko-amerykańskich.

Źródło: Sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu w latach 1991–2004 (Ceranka, 2011).

Dane ujęte w tabeli 1 ukazują odniesienia do relacji polsko-amerykańskich przedstawiane przez ministra spraw zagranicznych podczas *exposé* oraz odwołania partii politycznych podczas debaty. W wypowiedziach zarówno ministra spraw zagranicznych jak i przedstawicieli partii politycznych dominują tematy związane z zapewnieniem przez Stany Zjednoczone Polsce bezpieczeństwa (RAMA 1) oraz do 1999 r. tematy związane z zapewnieniem bezpieczeństwa przez starania związane z członkostwem Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim. Po wstąpie-

niu Polski do organizacji Paktu Północnoatlantyckiego wypowiedzi skupiły się na zapewnieniu Polsce pozycji w organizacji oraz stworzeniu kolejnego pola do rozmów o zapewnieniu bezpieczeństwa Polski (RAMA 2). Tematy odnoszące się do relacji gospodarczych między Polską a Stanami Zjednoczonymi (RAMA 3) były poruszane w *exposé* oraz w debacie w znacznie mniejszym stopniu. Kwestia wiz (RAMA 4) najczęściej poruszana była w debacie parlamentarnej (Polskie Stronnictwo Ludowe w 2002 i 2003 r. i Sojusz Lewicy Demokratycznej w 2003 i 2004 r.). Ewentualne zniesienie wiz było utożsamiane z otwarciem się Stanów Zjednoczonych na prawdziwy sojusz polsko-amerykański.

Główne elementy relacji polsko-amerykańskich – ramy interpretacyjne w okresie 2001–2019

Pierwsze propozycje odnoszące się do tych relacji pojawiły się w programach wyborczych w 2005 r. (Tabela 2.). We wcześniejszych programach partii politycznych odniesienia do prowadzenia polityki zagranicznej nie wstępowały. Jednym z powodów był brak doświadczenia partii politycznych po przemianach politycznych. Powstanie największych polskich partii politycznych w 2001 r. (Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej) spowodowało zwrócenie uwagi na kwestie dotyczące polityki zagranicznej w programach tych partii. Powstanie dużych partii pozwoliło na kreowanie bardziej wyrazistych programów oraz poruszanie w nich wszystkich kwestii dotyczących funkcjonowania państwa, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych związanych z polityką zagraniczną i budowaniem relacji z innymi państwami.

Tabela 2. Kategorie definiujące relacje polsko-amerykańskie w programach wyborczych polskich partii politycznych w latach 2005–2015

Partia	Program wyborczy (rok)	Określenie relacji polsko-amerykańskich	Rama interpretacyjna
Prawo i Sprawiedliwość	2005	Dążenie do specjalnego sojuszu, bezpieczeństwo, współpraca w ramach NATO	RAMA 1 RAMA 2
Platforma Obywatelska	2007	Współpraca wojskowa oraz naukowo-technologiczna	RAMA 3
Platforma Obywatelska	2011	Współpraca w zakresie bezpieczeństwa i gospodarki	RAMA 3

Tab. 2 – cd.

Partia	Program wyborczy (rok)	Określenie relacji polsko-amerykańskich	Rama interpretacyjna
Prawo i Sprawiedliwość	2015	Wspólne przedsięwzięcia w zakresie bezpieczeństwa	RAMA 3 RAMA 1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie programów wyborczych partii politycznych (Program Prawo i Sprawiedliwość, 2005).

Tabela 2. przedstawia określenia odnoszące się do relacji polsko-amerykańskich w programach wyborczych partii politycznych oraz lokuje je w ramach interpretacyjnych stworzonych na potrzeby artykułu. Dane zawarte w tabeli wskazują na większą liczbę odniesień do ram dotyczących bezpieczeństwa w programach partii Prawo i Sprawiedliwość. W programie tej partii obejmującym okres rządów 2005–2007 oraz 2015–2019 odnosi się do dwóch ram interpretacyjnych: Stany Zjednoczone jako gwarant bezpieczeństwa Polski oraz kontynentu; zacieśnianie współpracy z USA w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Prawo i Sprawiedliwość w odniesieniu do relacji bilateralnych ze Stanami Zjednoczonymi, w których upatruje gwarant bezpieczeństwa Polski, w programie wyborczym z 2001 r. określiła je jako: „fundament bezpieczeństwa przynależność Polski do NATO oraz jak najściślejszy sojusz ze Stanami Zjednoczonymi” (Program Prawo i Sprawiedliwość, 2001). W programie wyborczym tej partii z 2005 r. nastąpiło rozwinięcie kwestii relacji ze Stanami Zjednoczonymi, gdzie deklarowano dążenie do: „ustanowienia bilateralnego formalnego sojuszu wojskowego ze Stanami Zjednoczonymi” (Program Prawo i Sprawiedliwość, 2005). Kolejne znaczące odniesienie do relacji ze Stanami Zjednoczonymi pojawiło się w programie wyborczym z 2011 r.: „członkostwo w NATO i strategiczne partnerstwo ze Stanami Zjednoczonymi, to główny spośród zewnętrznych filarów polityki bezpieczeństwa” (Program Prawo i Sprawiedliwość, 2011).

Różnice w odniesieniach do relacji Polski ze Stanami Zjednoczonymi widać na przykładzie 8 lat rządów koalicji Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego w okresie od 2007 do 2011 r. oraz od 2011 do 2015 r. Tutaj jedyną ramą interpretacyjną jest współpraca bilateralna w kwestiach gospodarczych, wojskowych oraz naukowo-technologicznych. Zauważalne jest większe przywiązanie w relacjach dwustronnych do zacieśniania współpracy wojskowej gospodarczej i technologicznej. Jednak w Stanach Zjednoczonych nie upatruje się jako gwaranta bezpieczeństwa Polski i kontynentu. W swoich programach wyborczych Platforma Obywatelska odnosi się do zapewnienia bezpieczeństwa przez Stany Zjednoczone jednak przez zwiększanie obecności amerykańskich inwesty-

cji, technologii oraz udziału w rozwijaniu polskiej obronności (Program Platforma Obywatelska, 2011).

Można w przypadku tych dwóch partii – Prawa i Sprawiedliwości oraz Platformy Obywatelskiej – upatrywać dwóch głównych koncepcji stosunków międzynarodowych. Program PiS wyraził skłaniając się na konieczności zapewnienia bezpieczeństwa, co *implicite* należy interpretować jako wyartykułowanie jego zagrożenia. Tego typu interpretacja rzeczywistości międzynarodowej, jeśli jest dokonywana w warunkach pokoju (w skali globalnej), znamionuje tzw. realistyczną koncepcję stosunków międzynarodowych. Postrzega ona relacje między państwami, grupami państw lub blokami militarno-ekonomicznymi w kategoriach gry o sumie zerowej (Donnelly, 2000, s. 8).

Liberalna koncepcja stosunków międzynarodowych zauważalna jest w podejściu do relacji polsko-amerykańskich, ale także relacji z innymi aktorami stosunków międzynarodowych w partii Platforma Obywatelska. Istotą oddziaływań międzynarodowych w liberalnym podejściu jest realizacja potrzeb, interesów i celów podmiotów stosunków międzynarodowych w toku rozwijania ich wzajemnych relacji. Liberalizm zwraca uwagę na zachowanie harmonii oraz równości interesów wszystkich państw. W podejściu tym dominuje zasada *win-win*, państwa współpracują ze sobą, nie generując konfliktów, rozwijają współpracę międzynarodową dla czerpania obopólnych korzyści. Stąd w programach wyborczych i narracji partii Platforma Obywatelska skupienie się nie tylko na kwestiach związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa Polsce przez Stany Zjednoczone, ale w większej mierze przywiązanie znaczenia polepszaniu relacji gospodarczych i naukowo-technicznych (Tenerowicz, 2015, ss. 29–34).

Tabela 3. Główne ramy interpretacyjne treści odnoszących się do relacji polsko-amerykańskich obecnych w exposé ministrów spraw zagranicznych i stanowiskach partii w latach 2006–2019

Rok	Minister spraw zagranicznych	Partie uczestniczące w debacie*		
2006	Stefan Meller (rząd PiS, Partia Centrum)	RAMA 1 RAMA 3	Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 1 RAMA 2 RAMA 3
			Platforma Obywatelska	RAMA 2
			Samoobrona	RAMA 4 RAMA 3
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 4
			Liga Polskich Rodzin	RAMA 1 RAMA 2

Tab. 3 – cd.

Rok	Minister spraw zagranicznych	Partie uczestniczące w debacie*		
2006 (cd.)	Stefan Meller (rząd PiS, Partia Centrum)	RAMA 1 RAMA 3	Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 2
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 4
			Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 1
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 1
			Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 4
2009	Radosław Sikorski (rząd PO-PSL)	RAMA 4 RAMA 2 RAMA 3	Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 1 RAMA 2
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 2
			Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 1 RAMA 3
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 1
			Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 4
2011	Radosław Sikorski (rząd PO-PSL)	RAMA 1 RAMA 2	Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 1
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 1 RAMA 2
2012	Radosław Sikorski (rząd PO-PSL)	RAMA 1 RAMA 2 RAMA 4	Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 3 RAMA 1
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 2 RAMA 3
2013	Radosław Sikorski (rząd PO-PSL)	RAMA 2 RAMA 3	Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 2
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 2 RAMA 1
			Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 1
			Twój Ruch	RAMA 2
			Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 2
2015	Grzegorz Schetyna (rząd PO-PSL)	RAMA 1 RAMA 2	Platforma Obywatelska	RAMA 1 RAMA 2
			Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 1 RAMA 2

Rok	Minister spraw zagranicznych		Partie uczestniczące w debacie*	
2015 (cd.)	Grzegorz Schetyna (rząd PO-PSL)	RAMA 1	Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 2 RAMA 3
		RAMA 2	Sojusz Lewicy Demokratycznej	RAMA 2
2016	Witold Waszczykowski (rząd PiS)	RAMA 2	Platforma Obywatelska	RAMA 2
		RAMA 3	.Nowoczesna	RAMA 2
2017	Witold Waszczykowski (rząd PiS)	RAMA 1 RAMA 2	Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 2
			.Nowoczesna	RAMA 2 RAMA 1
			Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 3
2018	Jacek Czaputowicz (rząd PiS)	RAMA 1 RAMA 2 RAMA 3	Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 1 RAMA 2 RAMA 3
			Platforma Obywatelska	RAMA 1
			Kukiz'15	RAMA 2 RAMA 1
			.Nowoczesna	RAMA 1
			Polskie Stronnictwo Ludowe	RAMA 1
2019	Jacek Czaputowicz (rząd PiS)	RAMA 1	Prawo i Sprawiedliwość	RAMA 2 RAMA 1
		RAMA 2 RAMA 3	.Nowoczesna	RAMA 1

* Uwzględniono jedynie te partie, które w debacie odnosiły się do relacji polsko-amerykańskich.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań scenograficznych z posiedzeń Sejmu w okresie od 1990 do 2019 r.

Tabela 3. przedstawia odniesienia do relacji polsko-amerykańskich w *expose* ministra spraw zagranicznych oraz w debacie parlamentarnej odbywającej się po przemówieniu ministra. Wskazuje ona na ciągłość poruszanych tematów zarówno przez ministrów spraw zagranicznych wywodzących się z poszczególnych partii, jak i wypowiedzi polityków poszczególnych partii w późniejszej debacie parlamentarnej.

Należy zwrócić uwagę, że partie polityczne odnoszą się do tych samych tematów zarówno w programach, debacie parlamentarnej, jak i realizując politykę zagraniczną po wygranych wyborach. Do podobnej sytuacji dochodzi, jeżeli partia znajduje się w opozycji – poruszane przez nią tematy nie odbiegają od tych zapisanych w programie wyborczym lub realizowanej polityce zagranicznej po dojściu

tej partii do władzy. Partia Prawo i Sprawiedliwość po dojściu do władzy w 2005 r. w kolejnych *exposé* ministra spraw zagranicznych odnosiła się do zapewnienia przez Stany Zjednoczone bezpieczeństwa oraz współpracy ze Stanami Zjednoczonymi w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego (RAMA 1, RAMA 2). Będąc w opozycji od 2008 r. podczas rządów partii Platforma Obywatelska, odnosiła się do tych samych tematów dotyczących relacji dwustronnych ze Stanami Zjednoczonymi.

Partyjny i rządowy poziom kreowania koncepcji relacji polsko-amerykańskich

Na podstawie przedstawionych danych dotyczących koncepcji stosunków polsko-amerykańskich można określić stopień spójności formułowanych koncepcji na kilku poziomach: partia–partia, partia–rząd, rząd–opozycja oraz rząd–rząd.

Na podstawie danych przedstawionych w programach wyborczych polskich partii politycznych odnoszących się do relacji ze Stanami Zjednoczonymi można określić, w jaki sposób programy tych partii odnoszą się do relacji dwustronnych. Po raz pierwszy w programach polskich partii politycznych kwestie relacji z innymi państwami pojawiły się w 2005 r. Od tego czasu dwie partie, Prawo i Sprawiedliwość oraz Platforma Obywatelska, przedstawiały dwie skrajnie różne koncepcje dotyczące relacji ze Stanami Zjednoczonymi. Prawo i Sprawiedliwość w programach wyborczych postulowało najczęściej opieranie relacji polsko-amerykańskich na zapewnieniu bezpieczeństwa przez Stany Zjednoczone zarówno Polsce, jak i kontynentowi. Kolejnym elementem zawartym w programach tej partii było zacieśnianie współpracy w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz bilateralnej współpracy wojskowej. Platforma Obywatelska natomiast w programach wyborczych stawiała na rozwój współpracy w ramach gospodarki, napływu amerykańskich firm i technologii do Polski, stawiając na drugim planie kwestie bezpieczeństwa i współpracy militarnej ze Stanami Zjednoczonymi.

Kolejnym stopniem formułowania koncepcji w odniesieniu do relacji polsko-amerykańskich jest: partia–rząd (w przypadku wygrania przez partię wyborów parlamentarnych i realnego wpływu na kreowanie polityki zagranicznej państwa). Partie zwycięskie w wyborach parlamentarnych i ich koncepcja prowadzenia i realnego wpływu na politykę zagraniczną a wcześniejsze deklaracje zawarte w programach tych partii. Prawo i Sprawiedliwość w programie wyborczym z 2005 r. odnosiło się w dużej mierze do zapewnienia bezpieczeństwa polski w relacjach ze stanami zjednoczonymi, po objęciu rządów w *exposé* z 2006 oraz 2007 r. ministra spraw zagranicznych tej partii oprócz kwestii bezpieczeństwa i kwestii związa-

nych z Sojuszem Północnoatlantyckim dodano poszerzenie relacji gospodarczych i współpracy naukowo-technologicznej. W ten sposób polityka realizowana przez tę partię po wygranych wyborach została wzbogacona o element współpracy w obszarach gospodarki, technologii oraz nauki. W 2015 r. w programie Prawa i Sprawiedliwości w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi zwrócono uwagę na zapewnienie bezpieczeństwa oraz rozwój stosunków gospodarczych. Po wygranych wyborach w kolejnych *exposé* między 2016 a 2019 r. Prawo i Sprawiedliwość największy nacisk w *exposé* ministra spraw zagranicznych kładło na zapewnienia bezpieczeństwa przez relacje dwustronne ze Stanami Zjednoczonymi, kolejnymi dwoma elementami były relacje ze Stanami Zjednoczonymi realizowane przez Sojusz Północnoatlantycki oraz bilateralna współpraca gospodarcza. Platforma Obywatelska w programach wyborczych z 2007 oraz 2011 r. odnosiła się jedynie do rozwoju współpracy gospodarczej oraz naukowo-technologicznej w bilateralnych relacjach ze Stanami Zjednoczonymi. Jednak po wygranych wyborach i 8 latach rządów partia kreowała znacznie szerszą wizję relacji bilateralnych. W kolejnych latach zwracała uwagę na relacje gospodarcze i ich wpływ na zacieśnianie relacji między Polską a Stanami Zjednoczonymi. Najważniejszym elementem *exposé* ministrów spraw zagranicznych w latach 2008–2015 było zapewnienie bezpieczeństwa Polski przez podtrzymanie relacji bilateralnych ze Stanami Zjednoczonymi oraz współpracę w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego, a dopiero na drugim planie znalazły się relacje gospodarcze.

Koncepcje prowadzenia polityki zagranicznej wobec Stanów Zjednoczonych były również różne na poziomie rząd–opozycja podczas debaty parlamentarnej. O ile wystąpienia ministrów spraw zagranicznych pokrywały się z wystąpieniem przedstawicieli partii rządzącej, to podejście i wypowiedzi opozycji dotyczące relacji ze Stanami Zjednoczonymi różniły się od polityki prowadzonej przez rząd.

Zmiany koncepcji w odniesieniu do relacji ze Stanami Zjednoczonymi występowały na poziomie rząd–rząd. Po wyborach, które skutkowały zmianą partii rządzącej i obsadzającej Ministerstwo Spraw Zagranicznych, poruszane tematy dotyczące spraw zagranicznych ulegały zmianie lub były akcentowane z innym natężeniem. Zmiana partii rządzącej po wyborach parlamentarnych w 2007 r. z Prawa i Sprawiedliwości na Platformę Obywatelską skutkowałą zmianą ważności poszczególnych tematów w relacjach między Polską a Stanami Zjednoczonymi. W okresie rządów Prawa i Sprawiedliwości najważniejszym tematem poruszonym w *exposé* ministra spraw zagranicznych było zapewnienie bezpieczeństwa przez Stany Zjednoczone dla Polski i kontynentu. Objęcie Ministerstwa Spraw Zagranicznych przez przedstawiciela Platformy Obywatelskiej i pierwsze *exposé* wygłoszone w 2008 r. pokazuje zmianę akcentów w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi.

Podczas debaty parlamentarnej nad *exposé* ministra spraw zagranicznych partie będące w opozycji do rządzących odnosiły się do najczęściej występujących zagadnień odnośnie do relacji polsko-amerykańskich (Ceranka, 2011), jednak zwracając uwagę na inne problemy z nimi związane. Opozycja w dużej mierze po 2005 r. skupiała się na punktowaniu dokonań partii rządzącej w pogłębianiu bliskich relacji Polski ze Stanami Zjednoczonymi.

Porównanie debaty parlamentarnej po *exposé* ministra spraw zagranicznych wskazuje na podobieństwa i ciągłość deklarowanej polityki Polski wobec Stanów Zjednoczonych w programach partii politycznych oraz w Sejmie, a także podczas sprawowania władzy przez daną partię i prowadzenia polskiej polityki zagranicznej (porównanie danych z tabeli). Partie polityczne wskazujące w programach wyborczych cele dotyczące realizowanej polityki po objęciu władzy mają odzwierciedlenie w trakcie prowadzenia polityki zagranicznej po wygranych wyborach. Podobną ciągłość możemy zauważyć w wypowiedziach przewodniczących partii w debacie parlamentarnej po *exposé* ministrów spraw zagranicznych. W debacie każda partia, podobnie jak Ministerstwo Spraw Zagranicznych, podkreśla zapewnienie bezpieczeństwa Polski przez Stany Zjednoczone, zwraca uwagę na zacieśnianie współpracy gospodarczej. Odnosi się do stanu relacji polsko-amerykańskich (strategiczne partnerstwo, ścisła współpraca, strategiczne, ważny sojusznik), chęć współpracy w dziedzinie nowych technologii i współpracy wojskowej czy też temat wizy i obywatel Polski mieszkających w Stanach Zjednoczonych. Bez względu na to, jaka partia rządzi, jaka jest w opozycji czy też jaki jest jej profil ideologiczny, te tematy są poruszane są stale w każdej debacie oraz w *exposé* ministrów spraw zagranicznych.

Zmiana władzy w oczywisty sposób wpływa na realizowaną politykę zagraniczną także w odniesieniu do relacji polsko-amerykańskich. Wszystkie partie poruszają kwestie zawarte w ramach interpretacyjnych jednak z innym natężeniem, zwracając uwagę na inne kwestie. Prawo i Sprawiedliwość w okresie rządów w latach 2005–2007 oraz 2015–2019 skupiało się najbardziej na kwestiach związanych z obronnością. Okres 8 lat rządów koalicji Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego wskazuje natomiast na większe zaangażowanie we współpracę międzynarodową Polski w ramach organizacji międzynarodowych oraz zacieśnianie współpracy ze Stanami Zjednoczonymi w kwestiach gospodarczych i naukowo-technologicznych.

Konkluzje: ramy interpretacyjne a główne koncepcje relacji polsko-amerykańskich

Analiza programów polskich partii politycznych po 1989 r., *exposé* ministra spraw zagranicznych oraz debaty parlamentarnej w odniesieniu do relacji polsko-amerykańskich należy zwrócić uwagę na poruszaną tematykę. Zawartości *exposé* ministra spraw zagranicznych oraz debaty parlamentarnej pozwoliły na wyodrębnienie czterech głównych ram interpretacyjnych na potrzeby artykułu:

- Stany Zjednoczone jako gwarant bezpieczeństwa Polski oraz kontynentu,
- zacieśnianie współpracy z USA w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego,
- współpraca bilateralna w kwestiach gospodarczych, wojskowych oraz naukowo-technologicznych,
- zniesienie wiz dla Polaków podróżujących do Stanów Zjednoczonych.

W programach polskich partii politycznych w odniesieniu do relacji polsko-amerykańskich udział obszaru polityki zagranicznej jest bardzo mały, a po raz pierwszy został poruszony w programach wyborczych z 2005 r. Partie zasadniczo zrezygnowały w okresie od 1989 do 2003 r. z kreowania koncepcji dotyczących polityki zagranicznej, w tym także relacji polsko-amerykańskich. Rolę tę przejmowały jedynie struktury rządowe. Ta tendencja uległa zmianie po wykrystalizowaniu się obecnego duopolu, opierającego się na dominacji dwóch partii: Platformy Obywatelskiej oraz Prawa i Sprawiedliwości. W programach właśnie tych dwóch partii najczęściej można odnaleźć odwołania do tego, jak po wygranych wyborach będą kreować politykę zagraniczną oraz relacje Polski ze Stanami Zjednoczonymi. Partia Prawo i Sprawiedliwość wskazuje na większą liczbę odniesień do ram dotyczących bezpieczeństwa w swoich programach. W programie tej partii obejmującym okres rządów 2005–2007 oraz 2015–2019 odnosi się do dwóch ram interpretacyjnych: Stany Zjednoczone jako gwarant bezpieczeństwa zarówno Polski, jak i kontynentu, oraz zacieśnianie współpracy z USA w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Platforma Obywatelska natomiast stawia w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi na zacieśnianie relacji gospodarczych, wojskowych technologicznych oraz naukowych.

Exposé ministrów spraw zagranicznych oraz debaty parlamentarnej wskazały na najważniejsze tematy poruszane w odniesieniu do relacji Polski ze Stanami Zjednoczonymi przez wszystkie partie na polskiej scenie politycznej, które po 1989 r. znalazły swoją reprezentację w Sejmie. Podobnie jak w przypadku partii politycznych, ministrowie spraw zagranicznych oraz posłowie partii Prawo i Sprawiedliwość najczęściej odnosili się do zapewnienia przez Stany Zjednoczone bezpieczeństwa Polski oraz kontynentu i współpracy Polski i Stanów Zjednoczo-

nych w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Partia Platforma Obywatelska również odnosiła się do zapewnienia Polsce bezpieczeństwa przez silny sojusz polityczny ze Stanami Zjednoczonymi, lecz oparty na ścisłej współpracy gospodarczej naukowej i technologicznej. Polskie Stronnictwo Ludowe natomiast w wypowiedziach podczas debaty parlamentarnej najczęściej poruszało kwestie relacji ze Stanami Zjednoczonymi opartej na jak najszerzej współpracy w dziedzinie gospodarki. Strategiczny sojusz polsko-amerykański według Polskiego Stronnictwa Ludowego powinien być tak samo mocny politycznie, jak i gospodarczo. Według tej partii relacje polsko-amerykańskie wejdą na najwyższy poziom współpracy i zaufania po zniesieniu wiz dla Polaków podróżujących do Stanów Zjednoczonych. Polskie Stronnictwo Ludowe jako jedyna partia konsekwentnie poruszała temat wiz dla Polaków, utożsamiając brak możliwości ich zniesienia ze strony Stanów Zjednoczonych jako brak wzajemnego zaufania.

Partie polityczne, które zarówno w programach wyborczych, jak i w późniejszej działalności parlamentarnej odnosiły się do relacji polsko-amerykańskich utrzymywały swoje postulaty dotyczące prowadzenia polityki zagranicznej wobec Stanów Zjednoczonych. Od 2005 r., w którym programy partii poruszały kwestie relacji bilateralnych ze Stanami Zjednoczonymi, Prawo i Sprawiedliwość w programach wyborczych oraz w trakcie sprawowania rządów i realizowania polityki zagranicznej najbardziej eksponowało współpracę na rzecz bezpieczeństwa Polski, rozwój relacji ze Stanami Zjednoczonymi przez Sojusz Północnoatlantycki oraz rozwój współpracy wojskowej. Podobna ciągłość programowa oraz realizacja polityki zagranicznej dotyczy partii Platforma Obywatelska, która w programach wyborczych odnosiła się do zapewnienia przez Stany Zjednoczone bezpieczeństwa Polski, zwracając jednak dużą uwagę na sprowadzenie do Polski amerykańskiego kapitału w postaci inwestycji.

Rozwijanie współpracy gospodarczej, naukowej, wojskowej oraz technologicznej jest tak samo ważne, jak współpraca w ramach zapewnienia bezpieczeństwa. Polskie Stronnictwo Ludowe w programach wyborczych odnosiła się raz do relacji polsko-amerykańskich. Odniesienie dotyczyło relacji gospodarczych łączących oba kraje. Podczas debaty po *exposé* ministra spraw zagranicznych przedstawiciele tej partii najczęściej podkreślali istotność powiązań gospodarczych dla relacji bilateralnych oraz odnosili się do kwestii dotyczącej zniesienia wiz dla Polaków podróżujących do Stanów Zjednoczonych.

Dokonana na potrzeby artykułu analiza programów partii politycznych, *exposé* ministrów spraw zagranicznych oraz debaty parlamentarnej wskazała na najważniejsze tematy poruszane w kontekście relacji polsko-amerykańskich w okresie od 1990 do 2019 r., które zostały ujęte w ramy interpretacyjne. Analiza wykazała cią-

głość między programami poszczególnych partii politycznych a okresem, w którym realizowały politykę zagraniczną. Elementy, które były wykazane w programach wyborczych partii politycznych, odnajdywały odzwierciedlenie w priorytetach polskiej polityki zagranicznej realizowanej w obszarze bilateralnych relacji Polski ze Stanami Zjednoczonymi.

Bibliografia:

- Donnelly, J. (2000). *Realism and International Relations*. Cambridge: University Press.
- Ceranka, P. (red.). (2011). *Exposé Ministrów Spraw Zagranicznych 1990–2011*. Warszawa: Ministerstwo Spraw Zagranicznych.
- Kleinowski, M. (2016). Stany Zjednoczone i Kanada w polskiej polityce zagranicznej. W: J. Knopek, R. Willa (red.). *Polska polityka zagraniczna 1989–2014* (ss. 70–98). Warszawa: Difin.
- Lindekilde, L. (2014). Discourse and Frame Analysis. In-Depth Analysis of Qualitative Data in Social Movement Research. W: D. della Porta (red.). *Methodological Practices in Social Movement Research*. Oxford: Oxford University Press.
- Program Platforma Obywatelska 2011, https://manifesto-project.wzb.eu/download/originals/92435_2011.pdf.
- Program Prawo i Sprawiedliwość 2001, https://manifesto-project.wzb.eu/download/coded_originals/92436_2001.pdf.
- Program Prawo i Sprawiedliwość 2005, https://manifesto-project.wzb.eu/download/originals/92436_2005.pdf.
- Program Prawo i Sprawiedliwość 2011, https://manifesto-project.wzb.eu/download/originals/92436_2011.pdf.
- Sprawozdanie stenograficzne z 11. Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 29.03.2012 r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2012.
- Sprawozdanie stenograficzne z 36. Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 20.03.2013r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2013.
- Sprawozdanie stenograficzne z 67. Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 08.05.2014 r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014.
- Sprawozdanie stenograficzne z 91. Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 25.04.2015 r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2015.
- Sprawozdanie stenograficzne z 10. Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 29.01.2016 r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, 2016.
- Sprawozdanie stenograficzne z 35. Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 09.02.2017 r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2017.
- Sprawozdanie stenograficzne z 60. Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 21.03.2018 r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2018.
- Sprawozdanie stenograficzne z 78. Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 14.03.2019 r., Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, 2019.

- Tenerowicz, R. (2015). Nowy liberalizm. W: R. Zięba, S. Bieliń, J. Zając. (red.). *Teorie i podejścia badawcze w nauce o stosunkach międzynarodowych*. Warszawa: Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego.
- Zięba, R. (2015). Implikacje stosunków polsko-amerykańskich dla polityki zagranicznej Polski, *Przegląd Politologiczny*, 2, 7–20. DOI: 10.14746/pp.2015.20.2.1.